

Mariehamn 29.9.2021

Underlag för hörande gällande ANDTS-program

Vik verksamhetsledare Lotta Angergård representerade Rädda Barnen på Åland.

Kontaktuppgifter: lotta@raddabarnen.ax eller gsm 0457 3613919.

Fokus på detta hörande är främjande perspektiv, barn som anhöriga och sociala insatser. Rädda Barnen arbetar även med verksamhet kopplat till spel genom [Barnens internet](#). Läs mer och ta gärna kontakt med verksamhetsansvarig Tanja Rönnberg.

Rädda Barnen på Åland r.f. är en barnrättsorganisation med ett starkt barnskyddsfokus. Vi arbetar för att förbättra levnadsvillkoren för barn¹ på Åland och i världen med utgångspunkt i barnkonventionen².

Rädda Barnen är politiskt och religiöst obundna och vårt uppdrag som barnrättsorganisation vid yttranden och i remissvar är att sätta fokus på barn och barns rättigheter.

Frågorna från parlamentariska gruppen (markerade gult): *Era upplevelser av ANDTS-arbetet och situationen för närvarande, hur fungerar arbetet på er arbetsplats och samarbetet med andra instanser. Negativa och positiva trender och initiativ.*

Rädda Barnen har en alkohol och drogpolicy som innebär en nolltolerans, dvs förtäring av alkohol i verksamhet som Rädda Barnen ansvarar för eller betalar tillåts aldrig (inklusive avtackningsmiddagar osv).

Rädda Barnen tycker att det är bra med krav på policy för att få Paf-medel, men nyfiken på vilka krav som finns för att en plan ska godkännas. Uppföljning på planerna? Finns det något rätt eller fel? Särskilda krav när barn och unga finns i verksamheten?

Samarbeten med olika aktörer ser föreningen som mycket viktig (återkommer om det nedan). I detta sammanhang vill vi lyfta fram vårt samarbete med Folkhälsan och de Ninni-läger som vi arrangerar tillsammans med USM. Även andra aktörer som möter barn som är anhöriga är viktigt att samverka med.

Negativa trender?

Viktigt att ta in senaste rapport från Hälsa i skolan som släpps i veckan.

Kort redogörelse av vardagsbilder från akuten, mental hälsa m.m.

Utgående från de barn och vuxna som Rädda Barnen har mött saknas tillräckliga kunskaper att reagera på barnens situation i myndigheters praktiska verksamhet (sjuk- och hälsovård, skola, dagis) och utbudet av förebyggande verksamheter och tidiga insatser riktade direkt till dessa barn är på

¹ Definitionen av barn enligt barnkonventionen är alla under 18 år.

² Den 25 mars 1991 antog det åländska parlamentet den finländska anslutningen till FN:s konvention om barnets rättigheter.

Åland mycket begränsat. Citat från [Civilsamhällets arbetsrapport om barns rättigheter på Åland](#) där det finns ett särskilt stycke om barn i familjer med missbruk med följande rekommendationer:

- Säkerställ att vuxna som möter barn i sitt yrke får tillräckligt fortbildning för att identifiera och söka stöd till de barn som är anhöriga till sjuka vuxna.
- Öka de resurser och förstärk de sociala tjänster som tillhandahåller familjerådgivning och tidigt stöd till föräldrar.
- Säkerställ resurser för utveckling och kontinuerligt genomförande av förebyggande och tidiga insatser riktade direkt till barn, individuellt och i grupp.

Positiva trender och initiativ?

- Rädda Barnen vill lyfta behovet av att öka kunskapen om barn som lever som anhöriga med psykisk ohälsa eller missbruk, därför är det glädjande att Hälsovårdsbyrån arrangerar en föreläsning och workshop i oktober 2021 om *Psykisk ohälsa i coronans fotspår och hur den psykiska hälsan kan främjas bland barn och unga*. En föreläsning under dagen är hålls av vår samarbetspartner:
"Barn och unga i familjer med psykisk ohälsa/missbruk med vår samarbetspartner USM och Annette Rönnlund-Nygård, socionom/familjeterapeut, projektledare för NINNI-projektet de osynliga barnen."
- Rädda Barnen på Åland har en pågående [kamratstödsgrupp](#) (Ninni-grupp) med sju barn i åldern 10-12 år.

Fråga från parlamentariska gruppen: *Era upplevelser av föregående politiska programs målsättningar och förverkligande samt förslag på förändringar (till det nya programmet).*

- Generellt bra. Tydligt fokus på barn. Genomförandet/förverkligandet är delvis oklart.
- Viktig med kopplingen till Hälsopolitiska programmet 2010-2020:
Hälsopolitiskt program för Åland 2010-2020. Det ANDTS-politiska programmet utgår från tankesättet "hälsa i all politik" som betonas i det hälsopolitiska programmet för Åland 2010-2020. Detta avser att hälsoeffekterna av beslut, eller hur beslut påverkar olika människogrupperns möjligheter till hälsa, bör övervägas i allt beslutsfattande. I det hälsopolitiska programmet fastslås även att det är särskilt angeläget att hälsan förbättras för de grupper som är mest utsatta för ohälsa.
Till de grupper som är mest utsatta för ohälsa hör bland annat personer med missbruksproblematik, psykisk ohälsa och/eller funktionsnedsättningar, där personer med samsjuklighet utgör en särskilt utsatt grupp. Det är angeläget att tillgången till vård och stöd för dessa grupper förbättras, även vad gäller personer som inte söker behandling för sitt missbruk. Även anhöriga, och särskilt barn och unga som växer upp i familjer med missbruksproblematik, ska ha tillgång till stöd.
- Viktigt med skrivningen om samarbete:
Endast gemensamt kan aktörerna effektivt uppfylla programmets målsättningar. Samverkan inom ANDTS-arbetet på Åland främjas av det samordningsprojekt i rusmedelsfrågor som landskapsregeringen finansierar.
Håller helt med i skrivningen. Det ökar ägandeskapet och genom forum för sektorsövergripande möten skapas tillit och alla uppdateras om vad olika aktörer gör. Åland är för litet för att inte ta hjälp och bistå varandra – även mellan myndigheter och civilsamhälle utgående från våra olika roller.
- Hur kommer barn och ungas involvering i arbetet? Hörs de via Tobaksfri duo? Rädda Barnen kan bistå med metoder och aktivt arbete för hörande av barn/barnkonsekvensanalys.

- Bra med fokus på tidiga insatser:
Noterar källor till nationalekonomen Ingvar Nilsson som räknat på vad samhället kan spara i form av pengar och mänskligt lidande med tidiga insatser. Viktigt även i kommande program.
- Välkomnar skrivningen om understöd från Paf och ser vikten av den i kommande program. Inte ersätta myndigheters ansvar men som det står i Paf-medelns riktlinjer "komplettera":
Förebyggande arbete, tidiga insatser samt anhörigstöd ges prioritet i fördelningen av PAF-medel för ANDTS-relaterade ändamål under programperioden.
- Viktig skrivning om att ÅHS ska beakta barn i service som riktar sig till vuxna, så att barns vård och stöd utreds och barnet garanteras tillräcklig vård, när en vårdnadshavares förmåga att svara för barnets vård och fostran anses försvagad, t.ex. i samband med missbrukarvård eller annan vård. ÅHS personal är pliktig att göra barnskyddsanmälningar och ska i sin verksamhet samarbeta med kommunernas socialvård.
- Rädda Barnen har tillsammans med ÅHS arbetat med att introducera BRA-samtal och kommer år 2022 stödja i implementeringen av dessa och stödja de nyutsedda barnombuden.
- Kommentar/förslag delmål 5
NU står: Tillgången till vård och stöd för personer med missbruk eller beroende samt för deras anhöriga ska förbättras och risken för återfall minska.

IDE: Tillgången till vård och stöd för personer med missbruk eller beroende samt för deras anhöriga ska **säkras** och risken för återfall minska.

ANTERNATIVT bryta ut barnen och ge eget delmål: Stöd för barn som är anhörig till en förälder eller annan viktig vuxen med missbruk ska erbjudas kamratstödsgrupp och andra adekvata insatser.

Obs! Texten ska vara sådan att den leder till konkreta handlinga. Exempelvis på att samhällets olika instanser ska bli bättre på att se, indentifiera barn som är anhöriga, säkerställa stöd och insatser både för vuxna och barn.

- Generell fundering: Vad ska ANDTS-programmet ha för roll? Vilken tyngd? Kan man ha ett program som regeringen genom sin politik själv bryter mot.

Fråga från parlamentariska gruppen: *Behov av särskilda insatser på området (särskilt sådana som kunde genomföras av landskapsregeringen/landskapsmyndigheterna eller av landskapsregeringen finansierade projekt).*

- Främjande och förebyggande insatser. Salutogent perspektiv fortsatt viktig att ha med även i detta program.
- Värna om den kvalité som finns idag. Vi vill påminna om att skolan är en särskilt viktig skyddsfaktor.
- Kamratstödsgrupper för barn på Åland för barn som är anhöriga. Rädda Barnen har identifierat behov och startat grupper (dock utan stöd från samhället.)
- Bryta ärftligheten genom olika former av insatser.
- Förebyggande barnskyddsarbete. Hur ser det ut i kommunerna i dag? Vilka insatser görs? I relation till KSTs arbete.
- Se vilken roll de kommunala välfärdsplanerna kan ha i arbetet med att säkerställa relevanta insatser.
- Säkerställa alla barns möjlighet till fritid.

- Ekonomisk utsatthet, funktionsvariation är exempel på hinder. Detta behöver åtgärdas genom politiska beslut som säkrar upp stöd till barnfamiljer med låg inkomst, så att barn inkluderas i fritidsverksamheter. Ovan nämndes skolan som en central *skyddsfaktor*, och i relation till detta så är ekonomisk utsatthet en central *riskfaktor* för barn därför är det viktigt med socialpolitiska och sysselsättningspolitiska åtgärder.
- Säkerställ att öppen verksamhet för unga håller god kvalitet med utbildad personal så att mötesplatserna inte blir destruktiva.
- Ungdomsmottagningen (en lågtröskelmodell). Psykologtjänst för barn upp till 18 år på primärvårdsnivå
- Ytterligare program/strategier som vi förstått kommer att tas fram är barnstrategi och folkhälsostrategi – hur kan dessa samspeka/samordnas?

Rädda Barnen hördes i LR:s exitstrategi och då lyfte vi barns situation i relation till coronapandemin (kan skicka över ett talmanus) och nu i arbetet med nya ANDTS-programmet så är pandemin och dess konsekvenser en perspektiv att ta med. Vår bild är att de barn som redan innan pandemin levde i en utsatt livssituation är de som nu behöver insatser *än* mer. Därför vill vi lyfta behovet av att

- Säkerställa resurser för tidigt och samordnat stöd både förebyggande och främjande (KST, skola, barnomsorg, ÅHS, fritidssektor/civilsamhälle) för att på sikt spara både mänskligt och ekonomiskt
- Säkerställa tillräckliga resurser för psykisk hälsa (Här kvarstår exempelvis behovet av en psykologtjänst för barn upp till 18 år på primärvårdsnivå. Första linjen... ÅHS samordning "Mental hälsa" fast för barn under 18 år.

Kort statistiksamling:

Statistik och information från våra närregioner visar att de barn som lever i en utsatt livssituation på grund av psykisk ohälsa eller beroende i familjen är många. Forskning har visat att **6%** av alla barn i Finland har en förälder med ett svårt beroende. I Finland har också A-klinikstiftelsen gjort en befolkningsundersökning riktad till 16-20-åringar angående den ungas eget bruk av alkohol och droger, men också hur föräldrarnas förhållningssätt till alkohol och droger samt bruk av dessa påverkat den unga. **30%** uppger att de lidit av förälders drickande. I Sverige är organisationen Maskrosbarns samlade bild att vart fjärde barn (**25%**) har en förälder som har ett missbruk, en psykisk sjukdom eller som utsätter dem för våld.

Från Rädda Barnens utvärdering ANDTS-programmet:

- Rädda Barnen vill framhålla vikten av att forma en ANDTS-politik i ett program eller en strategi som tydligt tar avstamp i barnets bästa. Vi ser behovet av att på riktigt möjliggöra tidiga insatser för barn i behov av stöd, en bredare verktyglåda för barnskyddet och fortsättningsvis ett förebyggande barnskydd med exempelvis barnomsorg och skola med hög kvalitet och resurser att genomföra insatser samt vuxen socialt arbete med ett tydligt barnperspektiv.
- ... vi (Rädda Barnen) har likväl ett ansvar för att arbeta preventivt. Detta gör vi framförallt genom att stärka skyddsfaktorer i vårt främjande arbete med barn och viktiga vuxna i barnens närhet. Vi gör det även inom föreningen genom att ha en uppdaterad alkohol- och drogpolicy som gäller både föreningsaktiva och personal.
